

boda» magazine published in the Transcarpathian terrains, including Uzhgorod in the 1922—1938s. The latter is stored in the holdings of The Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. Based on the combination of logical (analysis, synthesis, generalization) and specific methods (biographical, bibliographic, statistical), the author conducted research on rediscovering little-known ordinary people by retrieving their obituaries in the journal. Subsequently, all issues of the magazine were carefully analyzed. The obituaries were grouped and separated from common prosopography content, names were put alphabetically, and analytical publications published by authors, directly, indirectly or related to research, were established. The rediscovered bio-bibliography material is of great value to researchers and searchers of information about known and forgotten individuals who lived upon the terrains of the Transcarpathia in the 20th century or related directly or indirectly to the territory during the indicated period. The follow-up studies are further research on rediscovering, systematizing and grouping of bio-bibliographic materials in other Transcarpathian journals of the first half of the XX century.

Keywords: «Svoboda» journal, Uzhgorod, obituaries, bio-bibliography.

УДК 070(477-25)"197":[719+902/904](477)

Григорій Рудий

ПРОБЛЕМИ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ СФЕРИ УРСР У ВІДОБРАЖЕННІ КИЇВСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ 1970-х рр.

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-12](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-12)

Уперше розглянуто розвиток пам'яткоохоронної сфери УРСР 1970-х рр. через призму київської газетної періодики. На підставі широкого кола різногалузевої радянської київської періодики 1970-х рр. досліджено загальні тенденції і форми розвитку пам'яткоохоронної політики в УРСР, представлено київську періодичну пресу як багате подієво-фактичне явище та важливий чинник охорони і збереження пам'яток історії і культури в Україні.

Ключові слова: УРСР, київська газетна періодика, періодична преса, пам'яткоохоронна сфера, охорона і збереження пам'яток історії і культури, історико-археологічні дослідження.

Періодична преса завжди відігравала в житті населення важливу роль, суттєво впливаючи на вирішення всіх актуальних питань розвитку політики, економіки, духовного життя суспільства. У цьому контексті однією з актуальних проблем вітчизняного джерелознавства є дослідження періодики Києва 1970-х рр. як джерела вивчення розвитку пам'яткоохоронної сфери УРСР.

Спеціальних праць, які б розглядали київську газетну періодику зазначеного періоду в контексті культурної спадщини України, немає.

Усього впродовж 1970-х рр. у Києві видавалося 19 республіканських, 4 обласних і міських і понад 40 багатотиражних газет. Серед них — партійно-радянські «Правда України», «Рабочая газета», «Радянська Україна», «Робітнича газета», «Сільські вісті», «Київська правда», «Вечірній Київ», комсомольські «Комсомольское знамя», «Молодь України», «Молода гвардія», спеціалізовані «Культура і життя», «Патріот Батьківщини», «Радянська освіта», «Літературна Україна». За періодичністю переважав тип щоденних газет і видань, які виходили тричі або чотири рази на тиждень. Більшість часописів видавалися українською мовою.

Варто зазначити, що проблеми розвитку української, зокрема київської преси, розв'язувалися у нерозривному зв'язку із завданнями політичного, соціально-економічного, культурного розвитку тогочасного радянського суспільства. Характерною особливістю в діяльності зазначених газет у досліджуваній період було поєднання інформаційної функції з пропагандистськими та організаційними заходами.

Пріоритетне завдання редакцій тогочасних київських газет було підвищувати роль газетної періодики як колективного організатора мас, підхоплювати все цінне, передове, що народжувалося в трудових колективах, і робити його надбанням усіх колективів. Періодичні видання на конкретних прикладах з місцевого життя також мали показувати, що успіхи в комуністичному будівництві — результат братнього співробітництва народів СРСР і їхньої взаємодопомоги, соціалістичного патріотизму й інтернаціоналізму. Водночас періодика повинна була сприяти безкомпромісній боротьбі з буржуазною ідеологією, сіонізмом і українським націоналізмом [28].

Важливе місце в ідеологічному забезпеченні завдань соціалістичного будівництва належало регіональним газетам. З цією метою вони мали зміцнювати зв'язок із читачами, активніше залучати до їхньої діяльності робітничих і селянських кореспондентів, розширювати позаштатний авторський актив. Варто відзначити, що особливу роль у роботі редакцій тогочасних газет відігравав контроль за їхньою діяльністю з боку партійних і радянських органів. Вони мали здійснювати попередню перевірку матеріалів газет, регулярно інформувати журналістів про рішення партійних і радянських органів, надавати рекомендації з основних питань життя республіки і союзної держави. Також органи повинні були дбати про те, щоби редакції районних і міських газет мали нормальні умови для роботи, сучасну поліграфічну базу, були забезпечені кваліфікованими фахівцями [71].

Аналіз розвитку київської періодики дозволяє зробити висновок, що ці видання є систематизовано хронологічним джерелом, яке містить сукупну різноманітну інформацію, охоплюючи всі сфери життя українського суспільства того часу. Величезний масив київської преси партійної, радянської, профспілкової, комсомольської й галузевої орієнтації дає змогу відтворити конкретику й динаміку процесів, зокрема, розвитку пам'яткоохоронної сфери УРСР 1970-х рр.

За тематичною ознакою публікації про стан і збереження пам'яток старовини і мистецтва в УРСР можна поділити на кілька груп:

- матеріали, що віддзеркалювали процес спорудження пам'ятників;
- публікації, які розкривали проблеми розвитку державних і громадських музеїв;
- матеріали, що висвітлювали діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури;
- публікації, які відображали процес обговорення проектів законів СРСР і УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури», ухвалені верховними радами СРСР і УРСР;
- інформаційні повідомлення про хід і результати археологічних розкопок і досліджень на території України, факти загибелі пам'яток старовини і мистецтва.

З погляду наявної релевантної інформації найбільш конструктивними та інформативними є матеріали київських газет «Радянська Україна», «Правда України», «Рабочая газета», «Робітничка газета», «Сільські вісті», «Молодь України», «Культура і життя», «Літературна Україна», «Вечірній Київ».

У жанровій палітрі переважають дописи і кореспонденції, що свідчить про велику увагу радянських газет до висвітлення конкретних подій і фактів пам'яткоохоронної роботи. Значну площу сторінок київської періодики з охорони і збереження пам'яток історії і культури в УРСР займали матеріали РАТАУ. Найконструктивнішими були публікації, підготовлені авторами статей і кореспонденцій. Серед них були компартійні і радянські працівники, відомі культурні діячі, пам'яткоохоронці та мистецтвознавці.

Однією з провідних тогочасних тем залишалася тема увічнення в пам'ятниках і меморіальних дошках вождя жовтневої революції В. Леніна. Широко висвітлювалися в київській газетній періодиці хід спорудження і відкриття в Україні пам'ятників комуністичному вождю у квітні 1970 р. у с. Кодаки Васильківського району Київської області [73], у квітні 1972 р. у Вінниці [11], у березні 1974 р. у Трускавці на Львівщині [68], у вересні 1978 р. у Мукачеві на Закарпатті [74], у листопаді 1978 р. у Немирові Вінницької області [16].

Тогочасна періодика також часто друкувала пропагандистські статті, в яких обґрунтовується роль і місце скульптурної лєнініани в радянському монументальному мистецтві [93].

Поряд з тим періодика регулярно інформувала громадськість про спорудження пам'ятників іншим борцям за встановлення радянської влади, героям Великої вітчизняної війни, соціалістичного будівництва. Зокрема, про будівництво і відкриття пам'ятників компартійним, радянським і військовим діячам В. Я. Чубарю у квітні 1970 р. у Києві [58], В. О. Антонову-Овсієнку у вересні 1970 р. у Чернігові [64], В. П. Затонському у грудні 1970 р. у Хмельницькому [67], Г. І. Петровському у травні 1976 р. у Дніпропетровську [62] (тепер — м. Дніпро), П. П. Постишеву у листопаді 1977 р. у Харкові [14]. Тогочасна київська преса містить велику групу публікацій про спорудження пам'ятників на честь подвигів радянського народу у Великій вітчизняній війні. Серед них — інформація про

відкриття у травні 1970 р. на привокзальній площі у Дарницькому районі Києва пам'ятника воїнам, радянським громадянам, військовополоненим солдатам і офіцерам Радянської армії, які загинули в 1941—1943 рр. у боротьбі з німецькими загарбниками [44], у вересні 1976 р. в урочищі Шумейкове, що під Лохвицею на Полтавщині, монумента на честь воїнів Південно-Західного фронту [7], у вересні 1971 р. у м. Путивлі на Сумщині пам'ятника С. А. Ковпаку [25], в листопаді 1979 р. у Києві пам'ятника морякам Дніпровської флотилії, які воювали на фронтах громадянської і Великої вітчизняної воєн [65], в листопаді 1979 р. у Києві меморіального комплексу, присвяченого захисникам Києва, які зупинили ворога на підступах до Києва в районі Голосієва влітку 1941 р. [37].

У періодиці містяться повідомлення про відкриття у липні 1974 р. в смт Летичів на Хмельниччині пам'ятника керівнику селянського руху на Поділлі Устимові Кармелюку [66]. Увагу газетних видань привертає спорудження і відкриття у Києві пам'ятників письменникам, діячам науки і культури: К. Д. Ушинському (1974 р.), І. П. Котляревському (1975 р.), Г. С. Сковороді (1976 р.), М. Д. Стражеску (1978).

Також інформувалося про відкриття пам'ятника письменнику Василю Стефанику у травні 1971 р. у Львові [13] і реконструкцію пам'ятника Григорію Сковороді у Лохвиці на Полтавщині [15]. Є в київських газетах інформаційні повідомлення про рішення Київської художньо-експертної ради з монументальної скульптури про встановлення у Києві пам'ятників поетесі Лесі Українці і вченому Володимирі Вернадському [9]. Найпоширенішим жанром висвітлення цієї тематики були кореспонденції, репортажі, дописи. На шпальтах газет друкувалося багато матеріалів про роль і місце радянської монументальної пропаганди у формуванні у радянських людей матеріалістичного світогляду, революційних, бойових і трудових традицій [83]. Авторами цих публікацій були переважно партійні, радянські та комсомольські працівники.

Серед матеріалів київської періодици значне місце посідають публікації, в яких порушуються мистецькі аспекти спорудження пам'ятників і монументів визначним діячам української культури. Вельми показовою є одна з них, де відзначалося, що відкритий 1977 р. в Луцьку пам'ятник Лесі Українці з мистецького погляду,

безсумнівно, заслуговував на пильну увагу критики мистецтвознавців. Зокрема, притаманні цьому пам'ятникові новизна, образна концепція, висока культура пластичної мови, оригінальність, композиційно-просторове рішення дають усі підстави розцінювати цей твір мистецтва як одне з цікавих і помітних явищ сучасного українського мистецтва [12]. Привертає увагу група газетних публікацій про спорудження в містах і селах України пам'ятників борцям за незалежність України. У зв'язку з цим заслуговує на увагу опублікована в газеті «Правда України» стаття В. Шпака «Память о прошлом». В ній автор закликає державні органи пришвидшити рішення питання щодо спорудження на Черкащині пам'ятників І. Богуну в Чигирині, М. Кривоносу у Вільшанці, М. Залізнику, С. Неживому, П. Буту (Павлюку) у Медведівці [92]. Звичайно, авторами таких публікацій були краєзнавці і мистецтвознавці.

Преса акцентувала також проблему збереження мистецьких пам'яток. В одній з публікацій йшлося про недбайливе ставлення до цінних мистецьких творів, які знаходилися на Личаківському цвинтарі у Львові, що без відповідного догляду руйнувалися і гинули. З огляду на те пропонувалося державним органам культури оголосити Личаківський цвинтар державним меморіальним історико-художнім заповідником [53]. Характерно, що цими публікаціями газетна періодика прагнула привернути увагу державних структур і громадськості до значення охорони пам'яток мистецтва і старовини як складової української культури. Варто відзначити, що активна участь періодики, тиск діячів науки і культури прискорили ухвалення в 1978 р. Закону УРСР «Про охорону і використання пам'ятників історії і культури». Природно, багато місця газетні видання відвели обговоренню цього законопроекту. Зокрема, наголошувалося, що мова законодавчих актів вимагає ясності, повноти й чіткості викладу. З огляду на це для усунення існуючої нечіткої термінології в законопроекті пропонувалося внести ясність у вживанні пам'ятоохоронних термінів [2]. За жанровою ознакою домінуючий вид зазначених публікацій — статті і кореспонденції. Переважна більшість авторів таких матеріалів — науковці, працівники Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури та музейні працівники.

Як в 1960-ті рр., так і в 1970-ті рр. актуальною і постійною залишалася тема заснування і діяльності музейних установ. Київ-

ська періодика широко висвітлювала роботу державних органів і громадських організацій щодо заснування музеїв в містах і селах республіки. У періодичних виданнях регулярно вміщувалися статті і кореспонденції, що свідчили про актуалізацію таких питань, як організація нових радянських музеїв у Києві та в усіх регіонах України, створення належних умов для їхньої плідної роботи. На шпальтах київських газет можна знайти докладну інформацію про заснування атеїстичного музею в с. Хотінь Калуського району Івано-Франківської області у 1970 р. [85], музею Івана Федорова у Львові 1978 р. [51], Музею комсомолу Київщини у с. Трипілля Обухівського району Київської області у 1978 р. [49], Літературно-меморіального музею А. Ю. Тесленка у с. Харківці Лохвицького району Полтавської області у 1970 р. [45], Меморіально-педагогічного музею В. О. Сухомлинського в смт Павлиш на Кіровоградщині в 1974 р. [47], Музею лісосплаву та лісорозробок на Закарпатті в 1977 р. [46], Музею І. О. Соколянського у Київському педагогічному інституті ім. М. Горького (нині — Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова) у 1972 р. [77], Музею народної архітектури і побуту Української РСР у Пирогові на Київщині у 1976 р. [50], Будинку-музею С. П. Корольова у Житомирі 1970 р. [72], Меморіального музею Л. П. Семиренка у с. Мліїв на Черкащині у 1971 р. [20], Музею народного мистецтва і побуту у м. Косів на Івано-Франківщині у 1971 р. [78] та ін. У періодичних виданнях також повідомлялося про підготовку до відкриття Державного музею книги і друкарства Української РСР на території Києво-Печерського історико-культурного заповідника [23], про рішення Кримської обласної ради народних депутатів трудящих та Міністерства культури УРСР про організацію в Ялті Літературно-меморіального музею Лесі Українки [32], про підготовку до створення історико-археологічного парку-музею «Древній Київ» [18], про плани київської міської влади створити в старій частині Подільського району Києва меморіальний музей-заповідник [30], про підготовку до відкриття Музею історії медицини в Києві [21]. У київській періодиці, зокрема, повідомлялося, що тільки 1974 р. в Україні відкрито сотні нових музеїв і кімнат. У кожному районі були музеї і музейні кімнати. У зв'язку з тим наголошувалося, що кожний краєзнавчий музей міста і села має стати осередком цікавих зустрічей і контак-

тів між людьми різних поколінь, школою ідейного виховання трудящих [91].

Поряд з тим також зазначалося, що треба, аби кожний краєзнавець, музеєзнавець, які засновували народні музеї, завжди відчували допомогу місцевих органів влади, тому що музеї створювалися, діяли, розширювалися. Однак спеціальної літератури, мистецьких посібників з цих питань бракувало. Не проводилося навчання організаторів музейної справи, обмін досвідом музейних працівників [26]. Важливе місце на сторінках київських періодичних видань відводилося внутрішньому життю музейних установ. У столичній періодиці, насамперед у газетах «Вечірній Київ», «Культура і життя», «Літературна Україна», «Правда України», «Рабочая газета», «Радянська Україна», «Сільські вісті», відображались регулярно і докладно такі актуальні питання тогочасної музейної справи, як функціонування музеїв у всіх регіонах УРСР, їхнє місце у системі радянських освітніх закладів, удосконалення музейної мережі, відповідальність музейних працівників за збирання, зберігання, реєстрацію, класифікацію та охорону музейних експонатів. Зокрема, багато матеріалів присвячено діяльності Державного музею Т. Г. Шевченка у Києві, де відзначалося, що за кількістю й унікальністю експонатів він належить до найкращих музеїв СРСР і світу [43]. Заслуговує на увагу цікава стаття В. Марченка «Повернення шедеврів» в «Літературній Україні» від 26 травня 1970 р., в якій аналізується колекція унікальних пам'яток малярства в новому приміщенні Житомирського краєзнавчого музею. Зазначалося, що житомирська колекція живопису дає змогу простежити розвиток західноєвропейського мистецтва XVII—XVIII ст., насамперед малярства Італії, якому в зібранні належить провідне місце [41].

Поряд з тим багато газетних публікацій присвячено діяльності Закарпатського музею народної архітектури і побуту на Замковій горі в Ужгороді [6], Львівського природознавчого музею АН УРСР [54], Полтавського літературно-меморіального музею Панааса Мирного (П. Я. Рудченка) [55], Сумського державного художнього музею [73], Музею історії бджільництва при Українській дослідній станції у м. Гадяч Полтавської області [48], Гребенівського історичного музею на Київщині [86], Пархомівського народного

музею на Харківщині [3], Вінницького краєзнавчого музею і його допомозі в створенні місцевих краєзнавчих музеїв на Вінничині [61], Державного історико-культурного заповідника Києво-Печерської лаври у Києві [69], Артемівського музею археології та етнографії при районному Будинку піонерів і школярів на Донеччині [36], Народного заводського музею на Київському виробничому підприємстві «Червоний екскаватор» [35] та ін.

На шпальтах газет, насамперед комсомольських, опубліковано багато матеріалів про роль і місце музеїв у комуністичному вихованні підростаючого покоління. Зокрема, у статті Н. Палкіної «Музей і молодь» у газеті «Культура і життя» від 16 квітня 1978 р. розповідалося про досвід музейної роботи Державного історичного музею УРСР з молодими робітниками, радянськими воїнами, учнями і студентами. Серед форм музейної роботи активно використовувалися дні і тижні музеїв, цікаві зустрічі і тематичні вечори, цикли лекцій, науково-практичні конференції, аматорські об'єднання за інтересами тощо. Ця робота проводилася спільно з трудовими колективами, Київським Будинком піонерів і школярів, вузами, професійно-технічними училищами, загальноосвітніми середніми школами [63].

Окрема група матеріалів присвячена ролі музеїв в естетично-му і художньому вихованні молоді. Показовою є одна з цікавих статей В. Касіяна в газеті «Вечірній Київ», де твердилося, що вводити у світ прекрасного, допомагати молодим людям зрозуміти твори мистецтва, прищеплювати їм добрі смаки мають художники, мистецтвознавці, засоби масової інформації. З цією метою пропонувалося, щоб у Києві було більше творчих студій, лекторіїв, університетів культури. Необхідно частіше влаштовувати у трудових колективах, вишах, технікумах, професійно-технічних училищах, школах пересувні виставки, організовувати зустрічі з художниками, графіками, скульпторами [31]. Зокрема, київська газетна періодика проінформувала громадськість про проведення дня відкритих дверей у Державному музеї українського мистецтва. В ньому взяли участь провідні художники України Т. Яблонська, Л. Кичкан, В. Яценко, М. Кривенко, В. Хитриков, О. Максименко, В. Масик [17]. У періодиці є також інформаційні повідомлення про відкриття у липні 1976 р. у Києві експозиції «Західноєвропейський і американський живопис із музеїв США» [19].

На сторінках періодичних видань трапляються також статті і кореспонденції з критикою і побажаннями на адресу організаторів музейних закладів щодо стану обліку і зберігання експонатів у музеях. В окремих музеях грубо порушувалися інструкції з обліку цінностей, частина з них своєчасно не бралася на облік, не здійснювалася інвентаризація та реставрація експонатів. Не було наведено належного порядку у зберіганні виробів з дорогоцінних матеріалів та коштовного каміння, протягом тривалого часу не проводилася їхня пробірна експертиза. Такі недоліки були характерні для музеїв багатьох областей республіки, насамперед для Київської, Кримської, Львівської, Херсонської, Чернігівської [52]. Цікавою є кореспонденція Д. Маклакова в газеті «Культура і життя», де йшлося про суттєві недоліки в організації науково-методичної і екскурсійної роботи в Києво-Печерському державному історико-культурному заповіднику. Багато пам'яток заповідника залишилися недоступними для відвідувачів. На думку автора, необхідно продовжити реставрацію всіх пам'яток заповідника, а обсяг об'єктів екскурсій не можна скорочувати, а навпаки — потрібно розширювати [40].

У деяких публікаціях знаходимо повідомлення про незадовільні умови зберігання експонатів в окремих музейних закладах Волинської, Запорізької, Кіровоградської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської областей. Київські періодичні видання містили й групу матеріалів про розвиток приватних музеїв, колекції експонатів яких здебільшого зберігалися у квартирах аматорів музейної справи. Так, у квартирі наукового співробітника Львівського державного університету ім. Івана Франка Анатолія Феньова в приватній колекції перебували старовинна зброя, військові прапори, ордени і медалі. Зокрема, серед експонатів колекції було 1500 орденів і медалей [10].

На сторінках тогочасної періодики з'являлися матеріали про повернення в Україну українських культурних цінностей, що були вивезені під час Другої світової війни в Німеччину. Серед них відзначимо змістовну статтю «Народні скарби» В. Акуленка в газеті «Культура і життя», де йшлося про те, що на території УРСР німецькі окупанти зруйнували або пошкодили 2 тисячі архітектурних пам'яток, пограбували 151 музей, вивезли близько 40 тисяч експонатів. Значну частину з них вдалося повернути, але багато творів

мистецтва залишилися на чужині. У зв'язку з цим пропонувалося скласти повний реєстр втрачених українських реліквій і повернути їх в Україну [1].

Вивчивши склад київської преси 1970-х рр., доходимо висновку, що тогочасні періодичні видання дають історикам значний емпіричний матеріал для дослідження проблем пошукової, наукової і масової роботи музейних установ УРСР. Пріоритетною темою для київських видань було поповнення музеїв документами і матеріалами радянського періоду, які відображали процес становлення радянської влади в Україні, хід соціалістичного будівництва, героїзм радянських людей у роки Великої вітчизняної війни, соціально-економічні перетворення в повоєнний період. На сторінках періодики також постійно висвітлювалися масово-політичні заходи, які проводили музейні установи. Серед них — зустрічі з передовиками і новаторами виробництва, діячами науки і культури, конференції і семінари, народні читання, громадсько-політичні лекторії. Пильну увагу періодична преса приділяла пропаганді заходів музеїв щодо роботи з молоддю, зокрема патріотичного і трудового виховання. Значне місце на шпальтах газет також займали матеріали про багатогранну діяльність провідних музеїв України: Державного музею українського образотворчого мистецтва УРСР, Київського музею російського мистецтва, Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника, Державного музею українського народного декоративного мистецтва УРСР, Державного музею Т. Г. Шевченка у Києві, меморіальних музеїв визначних діячів української культури Максима Рильського, Лесі Українки, Архипа Тесленка та ін.

Періодика активно розкривала процес створення і діяльності народних музеїв в містах і селах республіки.

Підсумовуючи, визначимо, що найпоширенішим жанром висвітлення музейного процесу в досліджуваній період були кореспонденції і статті.

Важливе місце на сторінках періодичних видань відводилося розвиткові краєзнавчого руху в Україні. У київських газетах багато публікацій про вивчення рідного краю, міста, села. Пресодруки постійно інформували громадськість про діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії і культури. Докладно ви-

світлювався в київській пресі хід підготовки і проведення в листопаді 1976 р. третього з'їзду УТОПК [8]. У досліджуваний період багато уваги приділялося діяльності Київської міської організації УТОПК. Так, у періодиці повідомлялося, що міська пам'яткоохоронна організація спільно з Київським міським управлінням культури розробили перспективний план реставраційних робіт на 1970—1975 рр. З метою реалізації цього плану міське відділення УТОПК планувало внести близько 100 тисяч крб на реставрацію пам'яток архітектури і 30 тисяч крб на реставрацію пам'яток історії і культури [79]. Окрім того, у періодиці є повідомлення про участь міської організації товариства охорони пам'яток у підготовці наукових і проектних пропозицій щодо створення в Києві заповідних зон і архітектурних заповідників, зон регульованої забудови і зон охоронного ландшафту. На сторінках періодичних видань опубліковано групу матеріалів про функціонування інших обласних і міських організацій УТОПК. Зокрема, на шпальтах газет знаходимо докладну інформацію про діяльність Київської обласної організації [24] і Черкаської обласної організації УТОПК [92].

Окрему групу складають матеріали, що віддзеркалювали процес створення 26-томного енциклопедичного видання «Історія міст і сіл Української РСР». Редакції газет постійно друкували статті і кореспонденції про хід роботи над цим виданням, яке здійснювалося багатотисячним авторським колективом, в якому були представлені як науковці, так і аматори-краєзнавці. Тогочасна періодика також проінформувала громадськість про успішне завершення цього фундаментального проекту. Серед газетних матеріалів знаходимо інформацію про підсумки роботи у вересні 1975 р. у Києві спільного засідання Головної редакційної колегії «Історії міст і сіл Української РСР», вченої ради Інституту історії АН УРСР, наукової ради Головної редакції Української Радянської Енциклопедії та колегії Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР, присвяченого завершенню цього видання [34]. Загалом, періодика відзначала, що це унікальне наукове видання, яке започаткувало новий напрям у радянській історичній науці, буде сприяти розвитку радянського українського краєзнавства, поширенню знань про рідний край, його минуле і сучасне, пам'ятки старовини і мистецтва. Це видання стало найбільшим реалізованим проектом з регіональної історії в СРСР.

Тогочасна київська періодика друкувала також матеріали, що стосувалися архівної справи. У них міститься, зокрема, докладна інформація про діяльність Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва УРСР [90], редактора Чернівецького обласного державного архіву [42] та упорядника фундаментального багатотомного видання «Архів Південно-Західної Росії» М. Д. Іванищенка [84], класичні пам'ятки української історіографії — «Літопис Самовидця», літопис Г. Граб'янки та літопис С. Величка [33].

Однією з провідних тем у пресі було висвітлення ходу підготовки проведення результатів історико-археологічних досліджень на території УРСР. На сторінках київських періодичних видань постійно друкувалися статті, кореспонденції, інформаційні повідомлення про дослідження залишків найдавнішої світської кам'яної будівлі на Русі — на Старокиївській горі у Києві [4], Антонієвих печер на Чернігівщині [60], старовинних історико-культурних пам'яток на Червоній площі у Києві [27], старовинного городища в с. Звенигород Галицький на Львівщині [38], Товстої могили на Дніпропетровщині [89], старовинного поселення біля с. Городище на Хмельниччині [56], могильника поблизу с. Ясинувате Запорізької області [82], Змієвих валів на Київщині [5], Тягунової могили біля с. Гюнівка Запорізької області [39], місця битви військ Богдана Хмельницького і польської шляхти в червні 1651 р. поблизу м. Берестечко на Волині [57], курганів поблизу селища Новоамро-сіївське на Донеччині [70], житла людей періоду пізнього палеоліту біля с. Межиріч на Черкащині [29], Горішньошеровецького городища Чернівецької області [80], курганів на Керченському півострові в Криму [76].

У київській періодиці опубліковано багато інформаційних повідомлень, в яких докладно розповідалося про роботу Інституту археології АН УРСР з вивчення пам'яток стародавньої історії України. Серед них — цікава і докладна кореспонденція про результати десятого сезону роботи експедиції цього інституту в південних степах України [22]. Заслугове на увагу змістовна стаття члена-кореспондента АН УРСР Л. М. Славіна «Античні експедиції археологів» у газеті «Культура і життя» від 19 листопада 1971 р., в якій розповідалося про участь науковців Інституту археології АН УРСР 1971 р. в розкопках греко-скіфського міста Ольвія — найбільшого

міста на території України докиївської епохи. Газетна періодика інформувала громадськість про відкриття в Чугуївському районі на Харківщині нового поселення Салтовської культури, датованого IX ст. Окрім залишків списа, металевих деталей, кінської збруї, виготовленої з бронзи, на увагу вчених заслуговував оздоблений орнаментом меч, який зберігся в доброму стані. Ця рідкісна знахідка має велику цінність [87]. Київські періодичні видання широко інформували громадськість про огляд керівництвом республіки в липні 1971 р. історичних знахідок скіфського періоду, відкритих, зокрема, при розкопках кургану «Товста могила» на Дніпропетровщині археологами Інституту археології АН УРСР [59]. Виявлені матеріали періодичних видань дають змогу якнайповніше змалювати картину археологічних досліджень в Україні 1970-х рр., зокрема участі в них науковців Інституту археології АН УРСР, деяких краєзнавців.

Окрему групу складають публікації про стан охорони городищ, курганів, могильників. У багатьох матеріалах зазначалося, що важко підрахувати, скільки цікавих і цінних пам'яток пропадає там, де місцеві органи влади, господарські структури, хто має безпосередньо дбати про збереження історичної спадщини, проявляють байдужість до цієї важливої справи. В результаті багато історичних пам'яток нищать або грабуються. Поряд з тим є окремі свідомі люди, які, на відміну від інших збирачів-копачів, не тримають здобуте в своїх помешканнях, а приносять до краєзнавчих музеїв [88]. В періодиці постійно повідомлялося про зруйнування й систематичне розорювання курганів у Миколаївській, Полтавській, Луганській, Харківській областях, про зруйнування, зокрема, Михайлівського городища в Кримській області. З огляду на те пропонувалося вивести із сівообігу колгоспів і радгоспів України городища і кургани, визначити навколо них охоронні зони і встановити охоронні дорожні знаки. Всі історичні пам'ятки повинні на основі охоронних зобов'язань передаватися під охорону тих відомств і організацій, на землях яких вони перебувають [8]. Матеріали періодичних видань дозволили простежити пам'яткоохоронний процес, пов'язаний із збереженням пам'яток старовини. За жанрами тематика цих публікацій різноманітна — від статей до дописів. Їхніми авторами були науковці, пам'яткознавці, мистецтвознавці, краєзнавці.

Загалом, проведена евристична та аналітична робота з матеріалами київської періодики 1970 р. під кутом зору їхнього інформаційного значення для дослідження пам'яткоохоронних процесів в УРСР засвідчили, що проблеми розвитку охорони і збереження пам'яток історії та культури в Україні 1970-х рр. займали на сторінках зазначеної періодики важливе місце. Найбільш інформативними є матеріали газет «Радянська Україна», «Правда України», «Рабочая газета», «Робітнича газета», «Сільські вісті», «Молодь України», «Культура і життя», «Літературна Україна», «Вечірній Київ». У жанровій палітрі переважають дописи і кореспонденції. Найконструктивнішими були публікації, підготовлені авторами статей і кореспонденцій — відомими культурними діячами, пам'яткоохоронцями і мистецтвознавцями. Встановлено повноту відображення на шпальтах періодики основних напрямів пам'яткоохоронної політики УРСР. Однією з провідних тем тогочасних періодичних видань, як і в 1960-ті рр., залишалася увічнення в пам'ятниках і меморіальних дошках вождя жовтневої революції, його соратників, інших борців за встановлення радянської влади, героїв Великої вітчизняної війни, соціалістичного будівництва. В періодиці наголошувалося, що радянське монументальне мистецтво є важливим засобом виховання радянського патріотизму. Виявлені матеріали газет свідчать, що монументальна робота в республіці організовувалася і контролювалася компартійними, радянськими і державними органами в столиці і на місцях. Джерельну цінність мають матеріали періодики, в яких глибоко порушуються мистецькі аспекти спорудження пам'ятників видатним діячам української культури. Інтерес становлять матеріали про непоодинокі факти руйнування пам'яток культури в окремих регіонах України.

Проаналізовано повноту і достовірність висвітлення в київській періодиці розвитку музейної справи в УРСР. Друковані органи постійно інформували про діяльність державних установ щодо заснування музеїв, створення належних умов для їхньої плідної праці, зміцнення матеріально-технічної бази музейних установ, заповідників. У полі зору періодики також перебували питання удосконалення науково-аналітичного та інформаційно-методичного забезпечення діяльності музеїв, кадрової політики, відповідальності музейних працівників за збирання, зберігання, реєстрацію,

класифікацію та збереження музейних експонатів. Значне місце на сторінках періодики займають матеріали про роль і місце музеїв у художньому й естетичному вихованні робітничої, студентської і учнівської молоді. Музейні установи стали ініціаторами проведення багатьох художньо-освітніх заходів. У періодиці є також матеріали про незадовільне зберігання експонатів в окремих музеях, де грубо порушувалися інструкції з охорони цінностей, виробів з дорогоцінних матеріалів та коштовного каміння. Особливий інтерес становлять матеріали про повернення в Україну українських культурних цінностей, що були вивезені під час Другої світової війни в Німеччину. Газетні публікації переконливо свідчать про важливу роль у збереженні багатьох національних історичних і культурних пам'яток Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Періодика зробила помітний внесок у справу залучення до діяльності Товариства широких кіл громадськості, постійно інформуючи читачів про участь його первинних організацій у вихованні бережливого ставлення до національної культурної спадщини як основи української культури, у шефстві над пам'ятниками, їхньому обстеженню, проведенню реставрації, упорядкуванню, пошуку і дослідженню пам'ятних історичних місць і подій, а також у видаванні пам'яткознавчої літератури. Зокрема, була видана 26-томна «Історія міст і сіл Української РСР», яка стала найбільшим реалізованим проектом з регіональної історії в СРСР. Періодичні видання не тільки розкривали на своїх шпальтах проблеми роботи Товариства, а й пропагували подвижницьку діяльність науковців, мистецтвознавців, музейних працівників, усіх, хто ставав на захист історичних і культурних пам'яток.

Виявлені матеріали дозволяють зробити висновок, що активна участь періодики в пам'яткоохоронному русі, тиск з боку пам'яткоохоронців сприяли прискоренню прийняття в 1978 р. законів УРСР і СРСР «Про охорону і використання пам'ятників історії і культури».

Всебічне висвітлення на сторінках преси знайшли проблеми археологічних розкопок в Україні. В київських газетах багато різних за жанрами матеріалів — від ґрунтовних науково-популярних статей до інформаційних повідомлень про проведення і результати археологічних експедицій з вивчення пам'яток стародавньої історії

України, а також участі в них Інституту археології АН УРСР, його підрозділів на місцях. Значними стали археологічні відкриття українських вчених, зокрема, археологічні й історичні реконструкції стародавнього Києва дали змогу відтворити цілісний образ міста за княжої доби.

Тогочасна преса містила також багато інформаційних повідомлень про руйнування і нищення пам'яток старовини під час господарської діяльності. З огляду на те пропонувалося встановити систему охоронних зон і охоронних дорожніх знаків у межах історичних ареалів, археологічних територій. Зіставлення свідчень різних київських газет дозволяє простежити суперечливості розвитку тогочасної пам'яткоохоронної сфери, боротьби поглядів і позицій представників радянської влади і подвижників-пам'яткоохоронців. При цьому кожний дослідник має зважати як на об'єктивний, так і суб'єктивний характер інформації тогочасних газет, а це означає, що вона може слугувати встановленню істини тоді, коли свідчення періодичних видань будуть критично перевірені іншими історичними джерелами, насамперед документальними.

1. *Акуленко В.* Народні скарби // *Культура і життя.* 1974. 9 трав.
2. *Акуленко В.* «Пам'ятники» чи пам'ятки? // *Літературна Україна.* 1976. 9 лип.
3. *Бабенко В.* Картинна галерея Пархомівки // *Сільські вісті.* 1978. 23 верес.
4. *Багер А.* До біографії Києва // *Сільські вісті.* 1971. 19 серп.
5. *Бауэр А.* Спиралі Змиевых валов // *Рабочая газета.* 1973. 24 янв.
6. *Бахно В.* 180-тисячний відвідувач Замкової гори // *Культура і життя.* 1973. 13 груд.
7. Безсмертним захисникам Вітчизни // *Радянська Україна.* 1976. 19 верес.
8. Берегти і примножувати спадщину народу // *Молода гвардія.* 1976. 26 листоп.
9. *Бриліантова Л.* Пам'ятники для Києва // *Культура і життя.* 1970. 18 жовт.
10. *Буличева А.* Музей Анатолия Фенева // *Правда Украины.* 1976. 14 янв.
11. В Виннице открыт памятник В. И. Ленину // *Рабочая газета.* 1972. 23 апр.
12. *Варварецький Ю.* Славетній Лесі Українці // *Літературна Україна.* 1978. 16 черв.

13. Відкриття пам'ятника Василя Стефаника // Сільські вісті. 1971. 13 трав.
14. Відкриття пам'ятника радянському і партійному діячеві П. П. Постишеву // Радянська Україна. 1977. 31 листоп.
15. *Владич Л.* Бронза і граніт // Культура і життя. 1972. 3 груд.
16. Вождю революції // Правда України. 1978. 3 нояб.
17. *Галайчук А.* В музеях, на виставках // Київська правда. 1976. 30 квіт.
18. *Григоренко П.* Музей, якого ще не було // Київська правда. 1971. 6 лют.
19. *Давидня С.* З музеїв США // Літературна Україна. 1976. 9 лип.
20. *Дим Г.* Музей у Млієві // Літературна Україна. 1971. 2 лют.
21. *Дишиневич Г.* Музей готується до відкриття // Київська правда. 1972. 12 жовт.
22. *Дорофеев В.* Тайна кургана // Правда України. 1978. 13 янв.
23. *Дригалкін Б.* Книга на музейних стендах // Київська правда. 1972. 4 черв.
24. *Дудник І.* Обов'язок кожного громадянина // Київська правда. 1976. 12 груд.
25. Живая легенда // Рабочая газета. 1970. 12 мая.
26. *Жук П.* Народний музей // Радянська Україна. 1978. 12 квіт.
27. *Івакін Г., Гупала К.* Давня споруда // Вечірній Київ. 1979. 12 січ.
28. Ідейна зброя партії // Радянська Україна. 1972. 5 трав.
29. Из древних курганов // Правда України. 1973. 11 дек.
30. *Каневский Г.* Утро Древнего Подола // Рабочая газета. 1972. 19 марта.
31. *Касіян В.* Музеї рідного міста // Вечірній Київ. 1972. 26 лют.
32. *Кириченко О.* Музей Лесі Українки // Літературна Україна. 1971. 24 жовт.
33. Козацькі літописи // Вечірній Київ. 1970. 3 січ.
34. Колективне фундаментальне дослідження // Літературна Україна. 1975. 19 верес.
35. *Коляда Ю.* Народний музей // Вечірній Київ. 1977. 8 квіт.
36. *Коляда Ю., Татаринів С.* Минуле оживає в «Археосі» // Молодь України. 1971. 23 верес.
37. *Комарова А.* В бронзі і пам'яті // Молода гвардія. 1979. 6 листоп.
38. *Косенко І.* Городище стане заповідником // Молодь України. 1972. 24 серп.
39. *Ларіонова Л.* Кургани розкривають таємниці // Культура і життя. 1977. 27 січ.
40. *Маклаков Д.* Ще раз про Лавру // Культура і життя. 1972. 26 берез.
41. *Марченко В.* Повернення шедеврів // Літературна Україна. 1970. 26 трав.

42. *Марчулис М.* Сохранено для истории // Рабочая газета. 1976. 26 июня.
43. *Матійко Г.* 100 років з дня народження Т. Г. Шевченка // Сільські вісті. 1974. 10 берез.
44. Монумент мужеству и стойкости // Рабочая газета. 1970. 12 мая.
45. Музей А. Е. Тесленко // Рабочая газета. 1970. 19 авг.
46. Музей бокорашів // Сільські вісті. 1977. 31 берез.
47. Музей видного новатора // Рабочая газета. 1974. 25 авг.
48. Музей історії бджільництва // Сільські вісті. 1970. 19 лип.
49. Музей комсомолу Київщини // Культура і життя. 1978. 27 квіт.
50. Музей народной архитектуры и быта в Киеве // Правда Украины. 1976. 18 июля.
51. Музей первопечатника Ивана Федорова // Правда Украины. 1978. 15 дек.
52. Музейний експонат // Культура і життя. 1976. 19 серп.
53. *Муравицкая Л.* Сохранить ценный памятник // Рабочая газета. 1979. 20 июня.
54. *Назаркевич М.* Скарби Львівського природознавчого музею // Молодь України. 1978. 17 трав.
55. *Наливайко І.* Будиночок на Кобищанах // Літературна Україна. 1974. 14 трав.
56. *Наточий И.* Сокровища молодой княгини // Рабочая газета. 1970. 11 окт.
57. Находки археологов // Правда Украины. 1973. 4 окт.
58. Непохитний боєць ленінської гвардії // Вечірній Київ. 1970. 30 квіт.
59. Нові успіхи українських археологів // Молодь України. 1971. 25 лип.
60. *Овсиенко К.* Исследователи Антониевских пещер // Правда Украины. 1977. 25 сент.
61. *Огненный М.* Музей і його супутники // Культура і життя. 1973. 2 верес.
62. Открытие в Днепропетровске монумента Г. И. Петровскому // Рабочая газета. 1976. 16 мая.
63. *Палкіна Н.* Музей і молодь // Культура і життя. 1978. 16 квіт.
64. Пам'ятник В. О. Антонову-Овсієнку // Радянська Україна. 1975. 19 верес.
65. Пам'ятник морякам-дніпровцям // Київська правда. 1979. 7 листоп.
66. Пам'ятник Устимові Кармалюку // Культура і життя. 1974. 25 лип.
67. Памятник В. П. Затонскому // Рабочая газета. 1970. 5 дек.
68. Памятник вождю // Правда Украины. 1974. 7 марта.
69. *Петрова Т.* О божественном и земном // Рабочая газета. 1972. 23 авг.
70. *Попов І.* Знахідки біля села // Сільські вісті. 1972. 29 жовт.
71. Районна газета // Радянська Україна. 1970. 25 лют.

72. *Романов О.* Житомир. Вулиця Левашевського // Молодь України. 1970. 29 серп.
73. *Сафонов Ю.* Музейщики // Рабочая газета. 1977. 18 февр.
74. *Сідей І.* З любов'ю і шаную // Радянська Україна. 1978. 26 верес.
75. *Склярєнко Н.* Пам'ятник великому вождю // Київська правда, 1970. 23 квіт.
76. *Случанко Б.* Загадки старих курганов // Правда Украины. 1970. 17 окт.
77. *Сокур В.* Музей видатного педагога // Вечірній Київ. 1972. 20 берез.
78. *Стефанік В.* Музей народного мистецтва // Літературна Україна. 1971. 26 січ.
79. *Стецюк К.* Береги красу Києва // Культура і життя. 1970. 19 серп.
80. Тасмниця Городища // Молодь України. 1976. 8 серп.
81. *Телегін Д.* Охраняется государством // Рабочая газета. 1979. 24 авг.
82. *Телегін Д.* Червона кротовина // Молодь України. 1979. 25 січ.
83. *Тешенко О.* Засобами монументальної пропаганди // Сільські вісті. 1971. 19 листоп.
84. *Туркевич В.* Засновник історичного архіву // Молода гвардія. 1971. 24 груд.
85. У полку музеїв прибуло // Культура і життя. 1970. 6 верес.
86. *Хмара М.* Музей села Гребені // Молодь України. 1971. 7 верес.
87. *Чапльгін А.* Древнее поселение // Правда Украины. 1977. 25 сент.
88. *Череватенко Л.* Грифони Чмиревої могили // Молодь України. 1977. 27 жовт.
89. *Череватенко Л.* Скіфське літо. Кургани і люди // Молодь України. 1975. 30 листоп.
90. *Шатило А.* Скарбниця культурної спадщини // Сільські вісті. 1971. 17 лип.
91. *Шевцова Н.* Тепло музейних кімнат // Культура і життя. 1974. 15 груд.
92. *Шпак В.* Память о прошлом // Правда Украины. 1970. 19 июля.
93. *Янченко Б.* І виростуть великі монументи // Радянська Україна. 1970. 7 лют.

References

1. Akulenko, V. (1974). Narodni skarby, *Kultura i zhyttia*, 9 trav. (in Ukr.).
2. Akulenko, V. (1976). «Pamiatnyku» chy pamiatky? *Literaturna Ukraina*, 9 lyp. (in Ukr.).
3. Babenko, V. (1978). Kartynna halereia Parkhomivky, *Silski visti*, 23 veres. (in Ukr.).
4. Baher, A. (1971). Do biohrafii Kyieva, *Silski visti*, 19 serp. (in Ukr.).
5. Bauer, A. (1973). Spirali zmievyh valov, *Rabochaya gazeta*, 24 yanv. (in Rus.).

6. Bakhno, V. (1973). 180-tysiachnyi vidviduvach Zamkovoi hory, *Kultura i zhyttia*, 13 hrud. (in Ukr.).
7. (1976). Bezsmertnym zakhysnykam Vitchezny, *Radianska Ukraina*, 19 veres. (in Ukr.).
8. (1976). Berehty i prymnozhuvaty spadshchynu narodu, *Moloda hvardiia*, 26 lystop. (in Ukr.).
9. Bryliantova, L. (1970). Pamiatnyky dlia Kyieva, *Kultura i zhyttia*, 18 zhovt. (in Ukr.).
10. Bulicheva, A. (1976). Muzej Anatoliya Feneva, *Pravda Ukrainy*, 14 yanv. (in Rus.).
11. (1972). V Vinnice otkryt pamyatnik V. I. Leninu, *Rabochaya gazeta*, 23 apr. (in Rus.).
12. Varvaretskyi, Yu. (1978). Slavetnii Lesi Ukraintsi, *Literaturna Ukraina*, 16 cherv. (in Ukr.).
13. (1971). Vidkryttia pamiatnyka Vasylia Stefanyka, *Silski visti*, 13 trav. (in Ukr.).
14. (1977). Vidkryttia pamiatnyka radianskomu i partiynomu diyachevi P. P. Postyshevu, *Radianska Ukraina*, 31 lystop. (in Ukr.).
15. Vladych, L. (1972). Bronza i hranit, *Kultura i zhyttia*, 3 hrud. (in Ukr.).
16. (1978). Vozhdyu revolyucii, *Pravda Ukrainy*, 3 noyab. (in Rus.).
17. Halaichuk, A. (1976). V muzeiakh, na vystavkakh, *Kyivska pravda*, 30 kvit. (in Ukr.).
18. Hryhorenko, P. (1971). Muzei, yakoho shche ne bulo, *Kyivska pravda*, 6 liut. (in Ukr.).
19. Davydnia, S. (1976). Z muzeiv USA, *Literaturna Ukraina*, 9 lyp. (in Ukr.).
20. Dym, H. (1971). Muzei u Mliievi, *Literaturna Ukraina*, 2 liut. (in Ukr.).
21. Dyshynevych, H. (1972). Muzei hotuyetsia do vidkryttia, *Kyivska pravda*, 12 zhovt. (in Ukr.).
22. Dorofeev, V. (1978). Tayna kurgana, *Pravda Ukrainy*, 13 yanv. (in Rus.).
23. Dryhalkin, B. (1972). Knyha na muzeinykh stendakh, *Kyivska pravda*, 4 cherv. (in Ukr.).
24. Dudnyk, I. (1976). Oboviazok kozhnogo hromadianyna, *Kyivska pravda*, 12 hrud. (in Ukr.).
25. (1970). Zhivaya legenda, *Rabochaya gazeta*, 12 maya (in Rus.).
26. Zhuk, P. (1978). Narodnyi muzey, *Radianska Ukraina*, 12 kvit. (in Ukr.).
27. Ivakin, H. & Hupala, K. (1979). Davnia sporuda, *Vechirni Kyiv*, 12 sich. (in Ukr.).
28. (1972). Ideina zbroya partii, *Radianska Ukraina*, Kyiv, 5 trav. (in Ukr.).
29. (1973). Iz drevnih kurganov, *Pravda Ukrainy*, 11 dek. (in Rus.).

30. Kanevskiy, G. (1972). Utro Drevnego Podola, *Rabochaya gazeta*, 19 mar-ta (in Rus.).
31. Kasiyan, V. (1972), Muzey ridnoho mista, *Vechirniy Kyiv*, 26 liut. (in Ukr.).
32. Kyrychenko, O. (1971). Muzey Lesi Ukrainky, *Literaturna Ukraina*, 24 zhovt. (in Ukr.).
33. (1970). Kozatski litopysy, *Vechirniy Kyiv*, 3 sich. (in Ukr.).
34. (1975). Kolektyvne fundamentalne doslidzhennia, *Literaturna Ukraina*, 19 veres. (in Ukr.).
35. Koliada, Yu. (1977). Narodnyi muzey, *Vechirniy Kyiv*, 8 kvit. (in Ukr.).
36. Koliada, Yu. & Tatarynov, S. (1971). Mynule ozhyvaye v «Arkheosi», *Molod Ukrainy*, 23 veres. (in Ukr.).
37. Komarova, A. (1979). V bronzi i pamiaty, *Moloda hvardiia*, 6 lystop. (in Ukr.).
38. Kosenko, I. (1972). Horodysheche stane zapovidnykom, *Molod Ukrainy*, 24 serp. (in Ukr.).
39. Larionova, L. (1977). Kurhany rozkryvaiut tayemnytsi, *Kultura i zhyttia*, 27 sich. (in Ukr.).
40. Maklakov, D. (1972). Shehe raz pro Lavru, *Kultura i zhyttia*, 26 berez. (in Ukr.).
41. Marchenko, V. (1970). Povernennia shedevriv, *Literaturna Ukraina*, 26 trav. (in Ukr.).
42. Marchulis, M. (1976). Sohraneno dlya istorii, *Rabochaya gazeta*, 26 iyunia (in Rus.).
43. Matiiko, H. (1974). 100 rokiv z dnia narodzhennia T. H. Shevchenka, *Silski visti*, 10 berez. (in Ukr.).
44. (1970). Monument muzhestvu i stoykosti, *Rabochaya gazeta*, 12 maya (in Rus.).
45. (1970). Muzey A. E. Teslenko, *Rabochaya gazeta*, 19 avg. (in Rus.).
46. (1977). Muzey bokorashiv, *Silski visti*, 31 berez. (in Ukr.).
47. (1974). Muzey vydnoho novatora, *Rabochaya gazeta*, 25 avg. (in Rus.).
48. (1970). Muzey istorii bdzhilnytstva, *Silski visti*, 19 lyp. (in Ukr.).
49. (1978). Muzey komsomolu Kyivshchyny, *Kultura i zhyttia*, 27 kvit. (in Ukr.).
50. (1976). Muzey narodnoy arhitektury i byta v Kieve, *Pravda Ukrainy*, 18 iyulia (in Rus.).
51. (1978). Muzey pervopechatnika Ivana Fedorova, *Pravda Ukrainy*, 15 dek. (in Rus.).
52. (1976). Muzeynyi eksponat, *Kultura i zhyttia*, 19 serp. (in Ukr.).
53. Muravickaya, L. (1979). Sohranit cennyi pamyatnik, *Rabochaya gazeta*, 20 iyunia (in Rus.).

54. Nazarkevych, M. (1978). Skarby Lvivskoho pryrodoznavchoho muzeyu, *Molod Ukrainy*, 17 trav. (in Ukr.).
55. Nalyvaiko, I. (1974). Budynochok na Kobyschchanakh, *Literaturna Ukraina*, 14 trav. (in Ukr.).
56. Natochiy, I. (1970). Sokrovishcha molodoi knyagini, *Rabochaya gazeta*, 11 okt. (in Rus.).
57. (1973). Nakhodki arheologov, *Pravda Ukrainy*, 4 okt. (in Rus.).
58. (1970). Nepokhytnyi boyets leninskoi hvardii, *Vechirniy Kyiv*, 30 kvit. (in Ukr.).
59. (1971). Novi uspikhy ukrainskykh arkheolohiv, *Molod Ukrainy*, 25 lyp. (in Ukr.).
60. Ovsienko, K. (1977). Issledovateli Antonievskih peshcher, *Pravda Ukrainy*, 25 sent. (in Rus.).
61. Ohnennyi, M. (1973). Muzey i yoho suputnyky, *Kultura i zhyttia*, 2 veres. (in Ukr.).
62. (1976). Otkrytie v Dnepropetrovske monumenta G. I. Petrovskomu, *Rabochaya gazeta*, 16 maya (in Rus.).
63. Palkina, N. (1978). Muzey i molod, *Kultura i zhyttia*, 16 kvit. (in Ukr.).
64. (1975). Pamiatnyk V. O. Antonovu-Ovsiyenku, *Radianska Ukraina*, 19 veres. (in Ukr.).
65. (1979). Pamiatnyk moriakam-dniprovtsiam, *Kyivska pravda*, 7 lystop. (in Ukr.).
66. (1974). Pamiatnyk Ustymovi Karmaliuku, *Kultura i zhyttia*, Kyiv, 25 lyp. (in Ukr.).
67. (1970). Pamiatnik V. P. Zatonskomu, *Rabochaya gazeta*, 5 dek. (in Rus.).
68. (1974). Pamiatnik vozhdii, *Pravda Ukrainy*, 7 marta. (in Rus.).
69. Petrova, T. (1972). O bozhestvennom i zemnom, *Rabochaya gazeta*, 23 avg. (in Rus.).
70. Popov, I. (1972). Znakhidky bilia sela, *Silski visti*, 29 zhovt. (in Ukr.).
71. (1970). Rayonna hazeta, *Radianska Ukraina*, 25 liut. (in Ukr.).
72. Romanov, O. (1970). Zhytomyr. Vulytsia Levashevskoho, *Molod Ukrainy*, 29 serp. (in Ukr.).
73. Safonov, Yu. (1977). Muzeyshchiki, *Rabochaya gazeta*, 18 fevr. (in Rus.).
74. Sidei, I. (1978). Z liuboviu i shanoyu, *Radianska Ukraina*, 26 veres. (in Ukr.).
75. Skliarenko, N. (1970). Pamiatnyk velykomu vozhdii, *Kyivska pravda*, 23 kvit. (in Ukr.).
76. Sluchanko, B. (1970). Zagadki staryh kurganov, *Pravda Ukrainy*, 17 okt. (in Rus.).
77. Sokur, V. (1972). Muzey vydatnogo pedahoha, *Vechirniy Kyiv*, 20 berez. (in Ukr.).

78. Stefanyk, V. (1971). Muzey narodnoho mystetstva, *Literaturna Ukraina*, 26 sich. (in Ukr.).
79. Stetsiuk, K. (1970). Berehty krasu Kyieva, *Kultura i zhyttia*, 19 serp. (in Ukr.).
80. (1976). Tayemnytsia Horodyshcha, *Molod Ukrainy*, 8 serp. (in Ukr.).
81. Telegin, D. (1979). Ohraniayetsia gosudarstvom, *Rabochaya gazeta*, 24 avg. (in Rus.).
82. Teliehin, D. (1979). Chervona krotovyna, *Molod Ukrainy*, 25 sich. (in Ukr.).
83. Teshenko, O. (1971). Zasobamy monumentalnoi propahandy, *Silski visti*, 19 lystop. (in Ukr.).
84. Turkevych, V. (1971). Zasnovnyk istorychnoho arkhivu, *Moloda hvardiia*, 24 hrud. (in Ukr.).
85. (1970). U polku muzeiv prybulo, *Kultura i zhyttia*, 6 veres. (in Ukr.).
86. Khmara, M. (1971). Muzey sela Hrebeni, *Molod Ukrainy*, 7 veres. (in Ukr.).
87. Chaplygin, A. (1977). Drevneye poseleniye, *Pravda Ukrainy*, 25 sent. (in Rus.).
88. Cherevatenko, L. (1977). Hryfony Chmyrevoi mohyly, *Molod Ukrainy*, 27 zhovt. (in Ukr.).
89. Cherevatenko, L. (1975). Skifske lito. Kurhany i liudy, *Molod Ukrainy*, 30 lystop. (in Ukr.).
90. Shatylo, A. (1971). Skarbnytsia kulturnoi spadshchyny, *Silski visti*, 17 lyp. (in Ukr.).
91. Shevtsova, N. (1974). Teplo muzeinykh kimnat, *Kultura i zhyttia*, 15 hrud. (in Ukr.).
92. Shpak, V. (1970). Pamiat o proshlom, *Pravda Ukrainy*, 19 iyulya (in Rus.).
93. Yanchenko, B. (1970). I vyrostut velyki monumenty, *Radianska Ukraina*, 7 liut. (in Ukr.).

Hryhorii Rudy

THE PROBLEMS OF CULTURAL PROTECTION SPHERE IN THE UkrSSR IN THE KYIV PERIODICALS' REPRESENTATION (the 1970s)

The paper seeks for the first time to develop new avenues for the study of the monuments preservation of the Ukrainian SSR in the 1970s via a prism of the Kyiv newspapers. The article aims to research general trends and forms of development of the monument preservation policy

in the Soviet Ukraine on the basis of a wide range of the Kyiv periodicals of the 1970s. A comprehensiveness and accuracy of coverage in the Kyiv periodicals of the development of the museum sphere in the Ukrainian SSR have been analyzed. The rediscovered publications allow us to conclude that active participation of the periodicals in the cultural protection movement as well as a pressure from the cultural protection activists contributed in an adoption in 1978 of the legislative acts (of the Soviet Ukraine and the USSR) «About protection and usage of monuments of history and culture». It shows that the Kyiv mainstream press of that period was presented as a rich event-actual phenomenon as well as an important factor in the protection and preservation of historical and cultural monuments in Ukraine. A juxtaposition of the content of different Kyiv newspapers makes possible to trace back paradoxes of development of the cultural protection sphere of that time, a struggle of views and positions of representatives of the Soviet authorities and devotees of monuments protection. Having researched the Kyiv periodicals' corpora of the 1970s, we draw a conclusion that the periodicals of that time give historians a considerable empirical material for studying problems of the searching, scientific and mass work of the Kyiv museums in the Soviet Ukraine.

Keywords: the UkrSSR, the Kyiv newspaper periodicals, periodical press, the cultural monument protection sphere, protection and preservation of monuments of history and culture, historical and archaeological researches.